

Protokoll fört vid enskild föredragning

Social- och miljöavdelningen
Socialvårdsbyrån, S2

Beslutande
Minister

Annette Holmberg-Jansson

Föredragande
Specialsakkunnig

Cindi Portin

Justerat
Omedelbart

Nr 54

Lagstiftningspromemoria om ändring av landskapslag
(1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen
om utkomststöd.

ÅLR 2022/4110

71 S2 Utdrag

Beslut

Landskapsregeringen beslöt överföra lagstiftningspromemoria, **bilaga S222E13**, till lagberedningen för lagstiftningsåtgärder.

Nr 55

Begäran om utlåtande om utkast till regeringens
proposition med förslag till lagar om ändring av lagen
om utkomststöd och vissa lagar som har samband med
den.

ÅLR 2022/3209

72 S2

Beslut

Landskapsregeringen har 25.4.2022 mottagit en begäran om utlåtande från social- och hälsovårdsministeriet angående regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om utkomststöd samt vissa lagar som har samband med den. Landskapsregeringen beslöt lämna följande yttrande.

Propositionen erhöles på svenska, med undantag för kapitel 12, 25.4.2022. Kapitel 12 publicerades på svenska 11.5.2022. Landskapsregeringen tackar för god information gällande publiceringen av propositionen och anser även att tiden för att lämna in ett utlåtande var tillräcklig. Däremot anser landskapsregeringen att de föreslagna lagändringarnas ikraftträdande är alltför snäv för att landskapsregeringen mot bakgrund av sedvanlig lagtingsbehandling ska kunna genomföra den lagberedning som de föreslagna ändringarna kräver innan ändringen i rikslagstiftningen träder i kraft. De

föreslagna ändringarna i lagen om utkomststöd kräver avvikelser för att förtydliga att det på Åland, till skillnad från i riket, fortsatt är kommunerna som har ansvar för beviljandet av det grundläggande utkomststödet, inte Folkpensionsanstalten eller välfärdsområden.

Landskapet har enligt 18 § 13 punkten självstyrelselagen för Åland (FFS 1144/1991) behörighet i fråga om socialvård, vilket omfattar lagen om utkomststöd. I en del landskapslagar, som allmänt kallas för blankettlagar, har rikets lagar gjorts tillämpliga på Åland med vissa avvikelser. I många blankettlagar gäller ändringar av lagen i landskapet från tidpunkten för deras ikraftträdande i riket. Detta gäller för lagen om utkomststöd.

Landskapsregeringen konstaterar att när ändringar i rikets lagstiftning görs med en snäv tidtabell försvårar det landskapets möjlighet att göra nödvändiga anpassningar. Dessutom försvårar detta landskapets möjlighet att tillämpa denna lagstiftning som så kallad blankettlagstiftning. Även små ändringar i rikets lagar kan ha betydelse för myndigheternas verksamhet på Åland vad gäller beslutsfattande, utbildning av personal samt information och rådgivning till landskapets invånare.

Landskapsregeringen finner att situationen med den korta tiden mellan begäran om utlåtande och föreslaget datum för ikraftträdande är ohållbar, och att denna situation kan komma att undergräva rättskyddet för invånarna på Åland.

I propositionen föreslås mer exakta bestämmelser än i nuläget om förfarandet för att ansöka om utkomststöd. Det föreslås också att bestämmelserna om hur utkomststödet bestäms och om dess struktur preciseras, detta knyter an till utkomststödet karaktär som sistahandslösning. Dessutom föreslås det i propositionen att familjebegreppet förtydligas och att det ges möjlighet att bevilja klienter betalningsförbindelser. Landskapsregeringen välkomnar preciseringar och förtydliganden. Förslagets utökande av familjebegreppet och att familjens faktiska situation kan beaktas kan anses till fördel för enskilda klienter. Det har inte funnits någon bestämmelse om betalningsförbindelse i lagen om utkomststöd, trots att det i praktiken ändå använts, därmed är föreslagen bestämmelse om betalningsförbindelse ett bra förtydligande.

Lag PM: Ändringar i landskapslag (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd

Dnr: ÅLR 2022/4110

Datum: 31.5.2022

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25 000

www.regeringen.ax

1. Bakgrund och problemställning

Lagen om utkomststöd (FFS 1412/1997) tillämpas på Åland med stöd av landskapslagen (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd (nedan landskapslagen). Landskapslagen innehåller avvikelser. Dessa avvikelser avser bland annat storleken på utkomststödets grunddel, åldersklassificeringar, indexjusteringar och inkomster som beaktas. Ändringar av rikslagen ska enligt landskapslagens 1 § tillämpas i landskapet från tidpunkten då de träder i kraft i riket. Av införda ändringar i rikslagen har Åland en avvikelse då det gäller ändringen som genomfördes i riket år 2017 om att uppgiften att bevilja och betala ut det grundläggande utkomststödet flyttades från kommunerna till Folkpensionsanstalten. Samma ändring genomfördes alltså inte på Åland, utan utkomststödets alla former; grundläggande-, kompletterande- och förebyggande utkomststöd handhas fortfarande av kommunerna på Åland. Efter 1.1. 2021 ligger ansvaret för beviljandet och utbetalandet av utkomststöd på Kommunernas socialtjänst k.f.

Utkomststöd är ett ekonomiskt stöd som ska beviljas i sista hand i syfte att trygga en persons utkomst. Genom utkomststödet tryggas minst den oundgängliga utkomst som en person och familj behöver för ett människovärdigt liv.

Utkomststödet har ett nära samband med rätten till oundgänglig försörjning och omsorg enligt 19 § 1 mom. i grundlagen. Enligt förarbetena till 19 § i grundlagen är rätten till oundgänglig försörjning och omsorg nära förbunden med 7 § i grundlagen om rätten till liv. Enligt 19 § 1 mom. i grundlagen tillkommer denna subjektiva rättighet alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv. Hjälpbehovet utreds genom individuell behovsprövning, och för att få det krävs det att personen inte kan skaffa tillräcklig trygghet genom egen verksamhet eller får den i andra system för social trygghet eller av andra personer, såsom till exempel sin make eller sina föräldrar. Bestämmelsen avspeglar Finlands internationella förpliktelser i fråga om mänskliga rättigheter. Trots att vars och ens rätt enligt 19 § 1 mom. är en subjektiv rättighet behövs det, för att alla skall kunna tillförsäkras denna rättighet, i praktiken lagstiftning på lägre nivå, där det ingår bestämmelser om stödformer, förutsättningarna för att få stöd och behovsprövning samt procedurer (GrUB 25/1994 rd s. 10/II). Utkomststödet är en stödform som konkretiserar den rättigheten.¹

I utkast till regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om utkomststöd samt vissa andra lagar som har samband med den föreslås ändringar i lagen om utkomststöd. Ändringarna i lagen om utkomststöd genomförs i riket genom lag om ändring av lagen om utkomststöd.

De föreslagna ändringarna består av ett flertal ändrade paragrafer samt ett antal nya paragrafer i lagen om utkomststöd. Det föreslås i samband med lag om ändring av lagen om utkomststöd även en lag om ändring i socialvårdslagen (FFS 1301/2014), lag om ändring av lagen om arbetsverksamhet i rehabiliteringssyfte (FFS 189/2001) och lag om ändring av lagen om statsandel för kommunal basservice (FFS 1704/2009). Dessa tre lagar tillämpas inte på Åland och kräver därmed inga åtgärder.

I utkastet till propositionen föreslås mer exakta bestämmelser än i nuläget om förfarandet för att ansöka om utkomststöd. Ändringarna anknyter till stor del till samarbetet mellan Folkpensionsanstalten och

¹ Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om utkomststöd samt vissa andra lagar som har samband med den, 12 kap.

välårsområdet i utkomststodsärenden. Det föreslås också att bestämmelserna om hur utkomststödet bestäms och om dess struktur preciseras, detta knyter an till utkomststödet som sistahandslösning. Dessutom föreslås det i utkastet till propositionen att familjebegreppet får ett tillägg och förtydligas. Det föreslås också att betalningsförbindelse blir ett betalningssätt. Förslagets utökande av familjebegreppet och att familjens faktiska situation kan beaktas kan anses till fördel för enskilda klienter. Det har inte funnits någon bestämmelse om betalningsförbindelse i lagen om utkomststöd, trots att det i praktiken ändå använts.

Ändringslagen föreslås träda ikraft 1 januari 2023. Den korta tidsrymden från utgivande av utkast till regeringsproposition till ändringarnas ikraftträdande omöjliggör att större avvikelser och ändringar görs i landskapslagen så att de träder i kraft samtidigt som i riket.

2. Förslag

Ändringarna i utkomststodslagen ska tillämpas även på Åland ifall inga avvikelser görs. De föreslagna lagändringarna är ganska omfattande och påverkar en stor del av lagens paragrafer. Eftersom tiden är för knapp för mer omfattande ändringar föreslår landskapsregeringen att den nuvarande lydelsen av landskapslagen, med de avvikelser som intagits i blankettlagen, ska gälla som blankettlag, till den del det är åländsk behörighet, även efter den 1 januari 2023 när ändringarna träder i kraft i riket. Det här innebär att genom avvikelser i landskapslag 1998:66 förhindra att ändringarna, som föreslås i lag om ändring av lagen om utkomststöd, träder i kraft på Åland.

Trots avvikelser, som förhindrar att ändringarna som i riket föreslås antas, bör en mindre ändring göras i landskapslagen (1998:66) om tillämpning i landskapet Åland av lagen om utkomststöd. I landskapslagen lyder 2 § 2) Vid tillämpning av 7 a § ska även televisionsavgift höras till de utgifter som täcks med grunddelen. Bestämmelsen är föråldrad och landskapsregeringen föreslår att den upphävs eftersom Åland inte längre har en televisionsavgift utan en medieavgift som ingår i förskotts innehållningsprocenten.

Landskapsregeringen återkommer med förslag om mera genomgripande förändringar för Ålands del så snabbt som möjligt. Det finns nämligen ett behov att se över utkomststodslagens bestämmelser och liksom i riket förbättra och förtydliga en del bestämmelser i lagen.

För att undvika rättsosäkerhet bör ändringarna sättas i kraft 1.1.2023.

3. Förslagets konsekvenser

Förslaget har inte några större ekonomiska eller administrativa verkningar. Förslaget bedöms heller inte ha direkta verkningar på miljön eller ha några följder för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Genom att göra avvikelser om ikraftträdandet av de föreslagna ändringarna i utkomststodslagen förhindrar man rättsosäkerhet inom socialvårdens område. Avvikelsen leder dock till att tillämpningen av den nuvarande blankettlagen blir svårare och rättsläget kan upplevas otydligt, då riket har andra lydelse fr.o.m. 1.1.2023. Det kan också innebära att den lydelse av utkomststodslagen som gäller på Åland kan bli svår att hitta. På grund av detta avser landskapsregeringen återkomma så snabbt som möjligt med mer omfattande ändringar.

